

« آشنائی با مس »

(Messe)

مصطفی پور تراب

یکی از قدیمی‌ترین فرم‌های مذهبی مربوط به موسیقی آوازی که مهمترین قسمت آئین کاتولیک محسوب میشود، مس میباشد که از قطعاتی با حرکات (Mouvement) مختلف تشکیل میشود؛ این قطعات دارای نظم و ترتیب خاصی هستند و بطور پی‌درپی اجرا میشوند.

متن آوازی قطعات مس، مذهبی بوده و موضوع آنها بیشتر درباره استغفار از نافرمانی، طلب بخشایش پروردگار و ایمان به او و مریم و مسیح و طریق رستگاری میباشد. پوشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

نام مس معمولاً از اولین کلماتی که در متن آوازی تم اصلی آن بکار برده شده گرفته میشود و در بین این قطعات پنج قطعه اصلی («Ordinarum Missae») وجود دارند که متن آنها لاتین و غیر قابل تغییر بوده و بترتیب زیر اجرا میشوند؛

- ۱ - کیری (Kyrie) ۲ - گلوریا (Gloria) ۳ - کردو (Credo) ۴ - سانکتوس (Sanctus) که جزء دیگری بنام بندیکتوس (Benedictus) دارد.
- ۵ - آگنوس دی (Agnus Dei)

قطعات دیگری مانند؛ پاتر (Pater) - کمونیون (Communion) آله لویا (Alleluia) و غیره نیز ممکن است بنا به موقعیت‌های زمانی و مذهبی به قطعات معمول در مس اضافه شوند که متن آنها قابل تغییر بوده و بنا به احتیاجات آئین مذهبی برای روزهای مخصوص بوجود می‌آیند که در این صورت مس (Proprium Missae)

ناهمیده میشود . بعضی از قسمتهای اصلی مس به قسمت‌های کوچکتری تقسیم میشود
مثلاً Kyrie اغلب در سه حرکت (موومان) مختلف ، Kyrie eleison -
Kyrie eleison - Christeleison و بندیکتوس نیز که جزئی از سانکتوس
میباشد گاهی مانند يك قطعه کامل بطور جدا تزییف میشود .

مس‌های قدیمی که مربوط به اوائل قرون وسطی (۱۴۵۳ - ۳۹۵) میباشند
يك صدائی و قطعات مختلف هر مس دارای مد (مقام) مشترك بوده است . ولی مس‌های
قرن شانزدهم که مهمترین قطعات مذهبی محسوب میشوند بطرز پولیفونیک تصنیف
شده اند .

در این نوع موسیقی طرح ملودی تابع متن مذهبی است و بخش‌های دیگر
آوازی بطور پی‌درپی از طریق تقلید (Imitation) کنتربوانتهک وارد شده و
راه را برای جلوه يك نوع فوگ (Fugue) هموار میکنند .

قطعات گلوریا و کردو (Credo) گاهی امکان وسعت و آزادیهای بیشتری داشته
است . مس از صورت بسیار ساده کم کم تکامل یافته و هیئت پیچیده و جالبی بخود
گرفته است ، بطوریکه در ابتدا پنج قسمت اصلی مس هر يك ملودی ثابتی داشته
ولی کم کم ملودیهای آن دستخوش تغییراتی شده . مثلاً در قرن چهاردهم مس توسط
« گیوم دو ماشو » برای چهار صدای مختلف تصنیف میشد ولی در قرن پانزدهم (که
پولیفونی^۱ آوازی کم کم شروع به تضح گرفتن کرد و با استفاده از آواز گورین بوجود
آمد) از چهار صدائی به هشت صدائی رسید .

بعضی از مصنفین مانند پالسترینا با استفاده از يك تم اصلی که بطرق مختلف
گسترش می‌یابد آنچنان وحدتی در این فرم بوجود آوردند که شونده در يك سفونی
احساس میکند .

مس کنسرتانت (Concertante) فرمی است که شباهت زیادی به کانتات
(Cantate) دارد و بوسیله ارکستر همراهی میشود ، این نوع نیز دارای سبک
پولیفونیک بوده و نقش سازهای ارکستر دوبله کردن صداها میباشد .

در قرن دوازدهم بعضی از مصنفین که تازه به روش پولیفونیک پرداخته
بودند ، یکی دو قسمت از اجزاء اصلی مس مانند Kyrie و گلوریا را بموسیقی در
آوردند ولی در قرن چهاردهم بود که اولین مس‌های چهار صدائی که در آنها پنج

۱ - در روش پولیفونیک چند ملودی که ، هر يك جداگانه استقلال دارند در
آن واحد باهم شنیده میشوند . در حالیکه در روش هوموفونیک يك ملودی همراه
با چند آکورد بگوش میرسد .

قسمت اصلی مس (کیری - گلوریا - کردو - سانکتوس - آگنوس دی) با هدف واحدی استعمال شدند بوجود آمد .

اگرچه مس‌های پولیفونیک قرون ۱۵ و ۱۶ به روش آوازی تصنیف میشد ولی گاهی برای پرکردن جاهای خالی از سازها کمک گرفته میشد .

سبک و روش مس آکاپلا^۱ (Acapella) مانند سبک موتت (Motet) میباشد بعضی از مس‌ها روی یک کانتوس فیرموس^۲ Cantus Firmus که از آوازهای گرگورین گرفته شده و بعضی دیگر از یک موتت (موتت، Motet)^۳ و یا از ترانه‌های ملی که با استفاده از ریزه کاریها و تمهیدات تماتیک بطرز استادانه‌ای تصنیف شده است . یکی از مس‌های برجسته پالسترنیا روی گام شش نوتی (Hescachord) اوت - ر - می - فا - سل - لا بوجود آمده و تمام موومان‌های قطعه مزبور از موتیف‌هایی متشکل از ۶ نوت فوق تشکیل شده اند .

یکی دیگر از شکل‌های مخصوص این فرم مس رکویم (Requiem) یا مس برای مردگان است که متن آن بطور قابل ملاحظه‌ای با «Ordinarum Missae» متفاوت میباشد . ضمناً گلوریا و کردو (که در باره ایمان بخداوند و ستایش اوست) در این مس حذف شده و بجای آنها قطعاتی مانند Requiem aeternam و «Dies irae» و Domine Jesu christ و Lux aeterna اضافه میشوند در فرم Agnus Dei نیز ممکن است تغییر کند .

قدیمی‌ترین و ساده‌ترین قسم از این فرم مس کورال یا گرگورین است که در آن همراهی سازی و یا پولیفونی سهمی ندارد و بصورت همصدا به مأخذ آوازی

۱ - اصطلاح ایتالیائی که توصیف کننده سبک آثار مذهبی است که بشکل چند صدائی وبدون همراهی (اکومپانیمان) سازی تصنیف شده است .

قطعات زیادی از این قبیل توسط آهنگسازان دوره رنسانس بوجود آمد . امروزه به یک اثر کورال حتی غیر مذهبی نیز که بدون همراهی ساز اجرا شود آکاپلا گفته میشود .

۲ - تمی که در موسیقی آوازی قسمت اصلی شمرده میشود و بخش‌های دیگر را به نسبت آن تصنیف میکنند و معمولاً به بخش تنور (Tenor) اختصاص می‌یابد .

۳ - اثر آوازی پولیفونیک که روی متن انجیل نوشته میشود و معمولاً لاتین است و بروش آکاپلا خوانده میشود .

گر گورین^۱ اجرا میشود .

از قرن هجدهم به بعد ارکستر وفرمهای فوگک و آریا بیش از پیش در مس
متشکل گردید .

مس بزرگ از قسمتهای آوازی زیر تشکیل شده است، Introit دعائی که کشیش
در ابتدای نماز میخواند یا بطور دسته جمعی اجرا میشود. آنتیپن (Antienne)
(سرود بافتخار مریم مقدس که در آخر نماز بعد از ظهر میخوانند و یا آیه ای که قبل از آیات
دیگر است و مانند ترجیع بند بعداً بطور دسته جمعی خوانده میشود .) و سپس
Kyrie و Gloria و گرادول Graduel که در آخر آن آله لویا Alleluia (قسمتی
از آئین مذهبی کاتولیک که در کلیسا همراه با موسیقی اجرا میشود .) می آید -
Trait یا Tractus (نوعی زبور که در موقع استغفار و پشیمایی از نافرمانی نسبت
بخدا قبل از قرائت انجیل در ایام پرهیز مسیحی (Carême) یا تشریفات مردگان
اجرا میشود و یا نوعی آواز گر گورین است که دارای وکالیز^۲ (Vocalise) هائی است
که به تناوب بوسیله سولیست ها و آواز جمعی خوانده میشود .) - و پروز Prose
نوعی آواز مذهبی و Sequentia (نوعی شعر با سرود مذهبی که در قرون هشتم و نهم
در کلیساها خوانده میشد؛ این فرم ادامه یک سری طولانی آله لویا بوده است .) و
Credo و آفر توریوم Affertorium (قسمتی از مس کاتولیک که توسط آواز جمعی
Choeur در موقعیکه کشیش نان و شرابی را که باید نذر خداوند کنند نشان میدهد
خوانده میشود .) و پرافاتیو Praefatio (قسمتی از مس که قبل از بلند کردن
قربانی توسط کشیش اجرا میگردد .) و سانکتوس و بندیکتوس و پاتر Pater و
آگنوس دی و کمونیون (Communion).

۱ - مربوط به پاپ گر گوار بزرگ (۶۰۴-۵۴۰) اسقف رم که اصلاحات
اساسی در آئین کلیسای رم و موسیقی آن نمود او خالق آوازه های مذهبی جدیدی است
که در مجموعه ای زیر عنوان آنتی فونر (Antiphonaire) جمع آوری و بنام آوازه های
گر گورین معروف است. اضافه نمودن چهارمرد (مقام) پلاکال به مقامهای اتانتیک نیز
از کارهای اوست .

۱ - اصطلاحی است که به فرمولهای ملدیك آوازی اطلاق میگردد که روی
سیلاب (هجا) معینی از کلمه مخصوص و یا روی حرف صدادار مخصوصاً a بدون
تلفظ نوتها اجرا میگردد .

تحریر در موسیقی ایرانی نوعی وکالیز محسوب میشود .